

25 216

Wijziging van bepalingen van de Mediawet in verband met een herziening van de organisatiestructuur van de landelijke publieke omroep

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR CULTUUR¹

Vastgesteld 9 oktober 1997

De leden van de vaste commissie voor Cultuur, belast met het voorbereidend onderzoek, wensten in dit stadium de volgende opmerkingen te maken en vragen te stellen.

Algemeen

Voorafgaand aan opmerkingen en vragen over onderdelen gaven de leden eerst hun algemene indruk en stelden een vraag in commissieverband.

De leden van de **VVD**-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van het voorliggende wetsontwerp waarvan zij het doel, een meer doelmatige organisatiestructuur van de publieke omroep, onderschrijven.

De leden van de fractie van het **CDA** hadden grote zorg over dit wetsvoorstel dat niet alleen lijkt gericht op substantiële reductie van de omroepverenigingen, maar zelfs op eliminatie daarvan binnen afzienbare tijd.

De publieke omroep is daarmee niet gediend, zo meenden zij. De omroepverenigingen hebben hun inbedding in de samenleving en representeren een brede pluriformiteit. Het is noodzakelijk en nuttig dat tot coördinatie wordt gekomen omdat ook een publieke omroep aan eisen van functionaliteit en haalbaarheid moet voldoen. Doch een drastisch opzij zetten van de omroepverenigingen, het daarmee negeren van hun achterban en het laten afvloeien van private betrokkenheid zoals met deze wet geschiedt, roept de vraag op of dat op zichzelf wellicht meer in de bedoeling ligt dan het streven naar een optimale publieke omroepstructuur.

Want voor een representatieve, pluriforme publieke omroep is private betrokkenheid uit de samenleving hard nodig. Sterker, voor een publieke omroep met de ook door deze leden onderschreven ambities ten aanzien van o.a. educatie, cultuur en objectieve informatie, is een draagvlak in de

* Het eerder verschenen stuk inzake dit wetsvoorstel is gedrukt onder EKn timer. 309, vergaderjaar 1996–1997.

¹ Samenstelling:

Glastra van Loon (D66), Postma (CDA), Glasz (CDA), De Boer (GL) voorzitter, Veling (GPV), Luimstra-Albeda (CDA), Van den Broek-Laman Trip (VVD), Grewel (PvdA), Bierman, Van Heukelum (VVD), Cohen (PvdA) en Luijten (VVD).

maatschappij absolute voorwaarde. Dat draagvlak steunt voor een belangrijk deel op de omroepverenigingen en het streven naar een optimale publieke omroep wordt niet gediend door die steun af te wijzen of te veronachtzamen.

Sprekende over de omroepverenigingen doelden de leden van de CDA-fractie niet slechts op die organisaties waarmede identiteitsverwantschap wordt verondersteld, doch op alle verenigingen binnen het publieke bestel die voor een brede democratische legitimatie zorgen.

Ongetwijfeld hangt een en ander ten nauwste samen met de toekomstige visie op de publieke omroep. Wie deze slechts nog een sterk gereduceerde positie toekent ook ten opzichte van de commerciële omroep zal aan brede legitimatie minder of nauwelijks behoefte hebben. Wie daarentegen de publieke omroep een vitale plaats wil blijven garanderen, zal niet geneigd zijn aan de posten van het bestaande draagvlak te zagen, en zeker niet alvorens zich verzekerd te hebben van een adequaat of beter alternatief. Deze leden vernamen gaarne de visie van de staatssecretaris over de toekomst van de publieke omroep ook na 2000. Zij zouden bij die beschouwing tevens betrokken willen zien een gemotiveerde beoordeling of, dan wel in hoeverre, die visie nog onverkort geldt gelet op drastische amendering die het wetsvoorstel op het laatst tegen de zin van de staatssecretaris en ondanks zijn verdediging heeft ondergaan. In dat verband gelieve de staatssecretaris tevens aan te geven of zijn visie aansluit bij die van Tweede Kamerlid Van Zuylen, verantwoordelijk voor een belangrijk deel van bovenbedoelde amendering, zoals uiteengezet in het Parool van 3 september 1997.

De leden van de CDA-fractie ontwaarden een duidelijke kentering in de trend van individualisering, «markt-denken» en «moet-kunnen» filosofie. In toenemende mate wordt nu ook buiten de kringen der christendemocratie de behoefte aan normen en waarden, aan gemeenschapszin beseft. Het ombuigen van de geweldsspiraal moet beginnen bij de opvoeding in het gezin, op school, binnen de sociale verbanden in de samenleving. Daarbij is de rol van de publieke omroep van grote betekenis. In dit kenterende klimaat is bezinning nodig op wat men heeft en hoe met bestaande kaders de gewenste ombuiging te bereiken valt in stede van die kaders weg te zetten in ruil voor een onduidelijk alternatief.

De leden behorende tot de **PvdA**-fractie verwelkomden het wetsvoorstel, al meenden zij dat het – ware het tien jaar eerder ingediend, dus bij de vaststelling van de Mediawet 1987 – had kunnen bijdragen aan een tijdige versterking van omroep als publieke dienst, welke immers inmiddels is verzwakt tegenover de sedertdien krachtig opgekomen omroep ten behoeve van het maken van bedrijfswinst.

Deze leden waren verheugd dat de regering, nu de omroeporganisaties in vele jaren van onderling gekrakeel niet reeds uit zichzelf tot vergaande samenwerking wisten te komen, de moed bijeen heeft geschaapt om in Hilversum de wet te stellen.

Naar de mening van deze leden school het euvel van de bestaande omroepwetgeving met name daarin dat reeds in de jaren twintig gekozen is voor nadruk op het eigen recht van de uitzendende instanties in plaats van op de inhoud van de als publieke dienst aangeboden programma's, dus op het recht van de ontvangers.

Het bestaande stelsel is er een van externe pluraliteit, waarbij de verscheidenheid wordt gewaarborgd door een meervoud van zendgemachtigden, die worden geacht maatschappelijke stromingen te vertegenwoordigen. Deze moesten, zoals art. 13 van de Omroepwet 1967 het uitdrukte, in zodanige mate gericht zijn op in het volk levende behoeften,

dat hun uitzendingen uit dien hoofde geacht konden worden van algemeen nut te zijn.

Deze opzet heeft tot de jaren zestig onweerspreekbaar een belangrijke rol gespeeld bij de emancipatie van die stromingen en bij het waken tegen directe overheidsinmenging in de inhoud van programma's (al kon het de censuur van de Radio Controle Commissie uit de jaren dertig niet voorkomen).

Maar het algemeen nut heeft het toch afgelegd tegen de particuliere wensen en belangen der zendgemachtigden. Het streven van vernieuwers na de bezetting naar een «nationale omroep» volgens BBC model faalde. De NOS, waarin de gezamenlijkheid van de omroep vanaf de Omroepwet 1967 haar uitdrukking vond, kreeg niet de kans zich te ontwikkelen tot een sturende kracht in een omroep gericht op het leveren van een publieke dienst. Integendeel, totdat rond 1988 – om zich te onderscheiden van commerciële omroep – de term «publieke omroep» in zwang kwam, werd door zendgemachtigden steeds ontkend dat van «public service broadcasting» sprake was, en werd de nadruk gelegd op de individuele programma-autonomie.

Het wetsvoorstel zet nu een eerste stap in de richting van een stelsel van interne pluraliteit, waarbij de verscheidenheid wordt gewaarborgd binnen een organisatie die tot opdracht heeft een plurale publieke dienst aan kijkers en luisteraars aan te bieden. Dat nu slechts een eerste stap wordt gezet heeft te maken met het feit dat tot het jaar 2000 de bestaande vijfjarige concessies zijn verleend.

Vóór het jaar 2000 zou, naar de mening van deze leden, inderdaad de definitieve stap moeten worden gezet waarbij een autonomie van zendgemachtigden als nu ex art. 48 Mediawet bestaat wel kan blijven leiden tot eigenzinnige programma's, maar niet onttaardt in versnippering van de programmering omdat zendgemachtigden hun autonomie misbruiken om de eenheid van het programma-aanbod als geheel te ondermijnen.

Ofschoon de leden behorende tot de PvdA-fractie zich achter de opzet van het wetsvoorstel stelden om de kwaliteit en de slagkracht van de «publieke» omroep te vergroten, waren deze leden zich er tegelijkertijd van bewust dat de vorm die de regering daarvoor heeft gekozen een uit meerdere mogelijkheden is.

Zo bergt de grote nadruk op een «centrale directie» als eerder bepleit in het rapport-Ververs de mogelijkheid van ongewenste verambtelijking en centralisatie in zich. Veel zal afhangen of de personen die zullen worden benoemd als lid van de Raad van Bestuur door hun kwaliteit en door hun bereidheid zich met hun taak (omroep als publieke dienst) te vereenzelvigen vertrouwen binnen de omroep zullen weten te verwerven.

Voorts misten deze leden in de toelichting op het wetsvoorstel en in het tot nog toe gevoerde debat de noodzakelijke centrale aandacht voor journalistieke en programmatische vrijheid. De scheiding tussen bestuurlijk toezicht en professionele uitvoering krijgt daarentegen wel veel aandacht. Wil de regering gespecificeerd uiteenzetten, zo vroegen deze leden, hoe deze vrijheid in de gekozen opzet gewaarborgd blijft. Kan onder meer worden aangegeven of hier sprake is van het onderscheid uitgeversredactie? Zo ja, waar houdt de uitgeverstaak op en waar begint de journalistieke en programmatische vrijheid van een redactie?

Gezien de omvang van de Mediawet na aanvaarding van dit wetsvoorstel vroegen de leden behorende tot de PvdA-fractie waarom hier niet is gestreefd naar terugtrek van de wetgever. Waarom is niet de weg gekozen van een summierere regeling in de wet, en voor het verder vastleggen van richtlijnen voor de publieke dienst omroep in de

voorwaarden van de zendmachtiging (deze leden achtten de in de Mediawet gehanteerde term «concessie» in dit verband ongelukkig, daar deze term in het juridisch spraakgebruik wordt benut voor een vergunning tot exploitatie van een goed waarover de overheid zeggenschap heeft, zoals bodemschatten, tegen betaling door de vergunninghouder, terwijl het in dit geval nota bene gaat om betaling door de overheid aan de vergunninghouder).

Waarom heeft de regering niet voor deze weg gekozen? Is de regering van zins bij de voorbereiding van de definitieve structuur, waarbij van slechts een enkele zendmachtiging voor de gehele publieke dienst omroep sprake zal zijn, deze andere weg te volgen? Wil de regering in dit verband uiteenzetten in hoeverre deze weg in het buitenland (bijv. in het V.K. en België) reeds is bewandeld? Deelt de regering de mening van deze leden dat langs de weg van machtigingsvoorwaarden – omdat het vooral om programmatische en journalistieke eisen gaat – beter kan worden aangegeven welke eisen aan de publieke dienst worden gesteld dan in wetsbepalingen? Dit geldt met name ook de mogelijkheid om op flexibele wijze de ontwikkelingen te volgen en, zo nodig, voorwaarden te herzien, en om op niet-nakoming van die voorwaarden geen boete maar (gedeeltelijke) intrekking of niet verlenging van de machtiging te stellen.

De leden van de fractie van **D66** steunden het doel van het wetsontwerp, namelijk versterking van de publieke omroep door professionalisering van het bestuur en bredere samenwerking, coördinatie van netten en programma's. De eerste vraag van deze leden aan de regering was echter of zij dit doel ook na de uitvoerige amendering door de Tweede Kamer nog realiseerbaar acht. Met name vroegen zij de regering in te gaan (art. I onder u) op het feit dat het eigen programma versterkend budget van de raad van bestuur verhoogd is van 5 procent naar 10 procent. Nu ook de verantwoordelijkheid voor de NOS-programmering rechtstreeks onder de Raad van Bestuur is komen te vallen, ligt er wel erg veel macht bij deze Raad van Bestuur, zo meenden zij.

De leden van de fracties van **GPV**, **SGP** en **RPF** hadden met veel belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel en ook van de geschiedenis van het wetsvoorstel tot de aanvaarding ervan door de Tweede Kamer.

Zij juichten een versterking van de organisatie van de publieke omroep toe. Maar zij hadden sterke aarzelingen bij de wijze waarop het wetsvoorstel die versterking beoogt te realiseren. De centralistische tendens in het wetsvoorstel, gecombineerd met een verschuiving van zeggenschap van de (gezamenlijke) omroeporganisaties naar zeggenschap direct of indirect van de overheid, kan huns inziens een bedreiging vormen voor de wijze waarop de pluriformiteit van de publieke omroep in Nederland vanouds vorm heeft gekregen. De strekking van veel wijzigingen die de Tweede Kamer in het wetsvoorstel heeft aangebracht (met name waar deze de macht van de raad van bestuur van de NOS vergroten) versterkte hun vrees dat de waarde van de omroepverenigingen als instrumenten ter bewaking van die pluriformiteit wordt onderschat.

De leden van de **commissie** merkten op dat het wetsvoorstel bepaalt dat inwerkingtreding op 1 januari 1998 plaats zal hebben. Bestaat er echter niet een toezegging van het kabinet aan de Eerste Kamer dat er geen vaste data van ingang worden vermeld, gelet op de daaraan verbonden nadelen naar de opsomming. Waarvan in het verleden thans mag worden verwezen?

Zij vroegen derhalve of de staatssecretaris overwoog een en ander door middel van een novelle te corrigeren.

Organisatorische aspecten

De in dit wetsvoorstel gesitueerde Raad van Bestuur blijft een taak met een ingebakken belangentegenstelling. De leden van de **CDA**-fractie achtten zulks onzuiver en zagen dit als een bron van conflicten.

De Raad van Bestuur is niet alleen het orgaan dat onafhankelijk boven de programmaverzorgende instellingen staat (met als taak o.a. de programmacoördinatie op en tussen de netten), maar is tegelijkertijd direct verantwoordelijk voor de verzorging van het NOS-programma. Het oorspronkelijke deel van de wet, namelijk scheiden van bestuur en professionals, wordt hiermee doorbroken. De belangenverstrengeling die ontstaat doordat een en hetzelfde orgaan de gemeenschappelijke belangen van de gezamenlijkheid behartigt en een deel van de gezamenlijkheid (NOS-rtv) aanstuurt, is niet alleen principieel onjuist maar kan in de praktijk voor grote complicaties zorgen (en wellicht zelfs leiden tot onbehoorlijk bestuur).

Gaarne vernamen zij de reactie van de staatssecretaris.

Daarop inhakend merkten de leden van de **VVD**-fractie op dat artikel 19 de instelling, benoeming en taken van Raad van Bestuur regelt. Kan de regering meedelen welke procedure gevolgd zal worden voor de selectie en benoeming van de drie leden van de Raad van Bestuur? Kan de staatssecretaris meedelen aan welk profiel de te benoemen leden moeten voldoen?

De leden van de **PvdA**-fractie stelden vast, dat artikel 18b regelt dat een aantal besluiten van de Raad van Bestuur de instemming van de Raad van Toezicht behoeven. Wil de regering uiteenzetten in welke mate deze bevoegdheid van de RvT er toe zal kunnen leiden dat de leden van de RvB metterdaad verantwoording afleggen aan de Raad van Toezicht? Zijn overigens de betrokken besluiten openbaar? Zullen de vergaderingen van de RvT openbaar zijn? Zo neen, acht de regering deze niet-openbaarheid in overeenstemming met het democratisch beginsel dat een college met overheidsmacht bekleed op een voor eenieder kenbare wijze over de uitoefening daarvan verantwoording aflegt? In hoeverre zijn de inlichtingen verschaft aan de minister o.g.v. art. 23 voorwerp van verplichtingen op grond van de Wet Openbaarheid van Bestuur?

De leden van de **D66**-fractie vroegen hoe de pluriformiteit van de publieke omroep wordt gewaarborgd, nu deze Raad van Bestuur ook de netmanager benoemt? Is deze bestuursconstructie niet erg centralistisch geworden? Nu het commissariaat voor de media verdwijnt welke is dan de beroepsinstantie waar men zijn eventueel miskende belangen aan kan voorleggen?

Voorts vroegen de leden van de fractie van de **VVD** op het punt van de organisatie of het waar is dat voor de functie van netcoördinator al actief is geworven?

Acht de regering het juist dat de publieke omroep hiermee vooruitloopt op behandeling van dit wetsontwerp in de Eerste Kamer. Is de regering het eens met de leden van de **VVD**-fractie dat de handelwijze van de publieke omroep in deze op gespannen voet staat met het voorliggende wetsontwerp (art. 40), aangezien de nog te benoemen Raad van Bestuur hierdoor voor een voldongen feit wordt geplaatst?

De leden van de fractie van de **PvdA** vroegen of de regering kon toelichten hoe een netredactie kan functioneren wanneer, zoals bij Radio 5, een groot aantal grote en kleine zendgemachtigden daarvan deel moeten uitmaken?

De leden hier aan het woord misten een betrokkenheid van de Wereld-

omroep bij de nieuwe organisatiestructuur. Deze leden waren zich bewust dat de WO redenen heeft, aan ervaringen in het verleden ontleend, om zorg te hebben voor expansie-eigingen van de binnenlandse omroep. Toch meenden zij dat het in deze tijd aangaat om ook de samenwerking tussen WO en binnenlandse omroep te benadrukken. Deze leden werden in deze overtuiging gesterkt door de uitzendingen van de drie tv-kanalen van de landelijke omroep op het abonnee-tv kanaal Canal Plus en bestemd voor Nederlanders in het buitenland. Waarop berust, zo vroegen deze leden zich af, de bevoegdheid van de binnenlandse omroep om deze uitzendingen te verzorgen? Volgens art. 76 is dit de taak van de WO, die daarin ook reeds voorziet door haar ongecodeerde uitzendingen onder de naam «Beste van Nederland» (BVN). Waarom worden deze beide inspanningen van het publieke deel van de omroep niet gecoördineerd? Is lid 2 van art. 76 daartoe onvoldoende? Zo ja, had dit vraagstuk niet in dit wetsvoorstel opgelost moeten worden?

De leden van de **VVD**-fractie merkten op dat in het huidige vijf leden tellende bestuur van de Stichting Ether Reclame drie zetels worden ingenomen door vertegenwoordigers van de omroepen en bovendien kent het bestuur een waarnemer namens het ministerie van OC&W. Kan de regering aangeven of ook de samenstelling van het bestuur van de Stichting Ether Reclame zal worden herzien overeenkomstig de nieuwe organisatiestructuur van de publieke omroep? Kan de regering meedelen waar de STER haar organisatorische plaats krijgt in de nieuwe organisatiestructuur en wat de rol van de Raad van Bestuur ten opzichte van de STER zal zijn?

Positief stonden de leden van de fractie van **D66** ten aanzien van het opnemen van de niet-leden gebonden zendgemachtigden (39f) als gelijkwaardigen bij de totstandkoming van de programmatische uitgangspunten op het televisieprogramma-net. Inconsequent is echter dat in artikel 41b wel de omroepverenigingen en de MTS bedenkingen kunnen uiten tegen afwijkingen door de Raad van Bestuur, maar niet de kleine zendgemachtigden. Waarom is dat?

In dat verband vragen de leden van deze fractie zich af hoe de positie van genoemde 39f-gemachtigden kan zijn bij het toekomstig concessiestelsel. Wanneer dit een één-concessiesysteem zou worden, hoe kunnen deze zich dan profileren? Tenslotte graag een reactie van de regering op de brief van 18 september 1997 (van de NOS, griffienummer 120 580) aan de leden van de Eerste Kamer inzake het onderhavige wetsvoorstel.

Tenslotte vroegen de leden van de **VVD**-fractie op dit punt:

Kan de regering met inachtneming van Art.1 sub 1, Art. 39 en Art. 40 lid 1, aangeven of de verantwoordelijkheid voor de satellietuitzendingen van Nederland 1, 2 en 3 berust bij de NOS of bij de instellingen die zendtijd hebben verkregen voor landelijke omroep?

Programma-autonomie

De leden behorende tot de **PvdA**-fractie vroegen hoe de relatie is tussen de programma-autonomie der zendgemachtigden (art. 48) en de bevoegdheden die in de nieuwe organisatiestructuur gegeven worden op het punt van programmering en coördinatie. Welke is het gevolg wanneer een zendgemachtigde zich niet neerlegt bij een bepaalde uitoefening van die bevoegdheden. Biedt art. 48 hem dan nog steeds de mogelijkheid om een besluit van de «gezamenlijkheid» of van een netredactie te dwarsbomen? Van de andere kant: welke bescherming genieten zendgemachtigden tegen kennelijk onredelijk beslissingen op het gebied van programmering en coördinatie?

Op dit gebied ligt ook het gebruik door de RvB, o.g.v. art.101 lid 1 sub f, van fondsen op het budget gereserveerd ten behoeve van «programma-versterking». Welke waarborgen voor redactionele autonomie bestaan er bij gebruik van dit financieel beleidsinstrument?

Een bijzondere positie neemt het NOS-programma in. Bij amendement is in de Tweede Kamer de bufferfunctie geschrapt die de Program-commissie innam tussen de RvB en de directie van de NOS-programmadienst. De leden behorende tot de PvdA-fractie delen de zorgen van de indieners van het amendement dat de instelling van deze commissie opnieuw een grote invloed van de zendgemachtigden op het NOS-program zou introduceren.

Van de andere kant zou een dergelijk lichaam de functie kunnen vervullen van een buffer tussen een centralistische RvB die vooral een taak heeft op het gebied van de programmering voor de hele omroep, en een programmadienst die een bepaalde inhoud moet waarborgen. Deze leden vroegen zich af of nu andere wegen zouden kunnen worden gezocht om voor het NOS-programma voldoende inhoudelijke zelfstandigheid te waarborgen. Kan de regering toezeggen dat, bv via de statuten van de stichting NOS, een delegatieregeling wordt vastgelegd die aan de programmadienst voldoende ruimte laat en de voorkomt dat de RvB zijn beide taken onvoldoende uit elkaar houdt?

Financiële onderwerpen

Met grote instemming hadden de leden behorende tot de **PvdA**-fractie kennis genomen van de inspanningen verricht door de regering om een Protocol bij het Verdrag van Amsterdam te doen opnemen waarin wordt vastgesteld dat financiering van omroep als publieke dienst binnen bepaalde grenzen niet in strijd is met EG-bepalingen inzake overheidssteun en vrije concurrentie¹. Daarmee is hopelijk aan een ontwikkeling, die werd ingezet in de jaren tachtig in richtlijnen en in jurisprudentie van het Hof en die leidde tot onzekerheid over de vraag of voor de publieke kant van de omroep om redenen van cultureel beleid een zekere uitzondering mocht gelden, een einde gekomen.

De leden behorende tot de PvdA-fractie lazen in de toelichting op het wetsvoorstel op het punt van de financiën voor de publieke dienst twee voorstellen. Een betreft de verhoging van de minimum-contributie voor een omroeporganisatie, de ander de bestemming van de omroepreserve. Nu het eerste voorstel, dat voorzag in extra inkomsten voor de omroep, in de Tweede Kamer is gesneuveld missen deze leden inzicht in de wijze waarop de regering meent in de toekomst de financiële grondslagen van de publieke dienst omroep te verzekeren. Als werkelijk sprake is van een publieke dienst, dan zou de vergoeding betaald door hen voor wie deze is bestemd beter afgestemd moeten zijn op de kosten, zoals dat bij andere instellingen van algemeen nut het geval is. Thans is deze omroep als publieke dienst in te hoge mate afhankelijk van adverteerders via de, overigens slinkende, inkomsten uit reclame. Is de regering voornemens op meer principiële wijze de omvang van de te heffen omroepbijdragen van argumenten te voorzien dan tot nog toe, vooral met verwijzing naar «koopkrachtplaatjes» en naar mogelijke bezuinigingen bij de omroep, het geval is geweest?

De leden van de **VVD**-fractie constateerden dat de Tweede Kamer bij motie de regering heeft verzocht, zodra de rapportage van McKinsey en de meerjarenplannen van de NOS gereed zijn, deze aan de Tweede Kamer voor te leggen alvorens hierover definitieve afspraken met de NOS te maken. Deze motie werd in juni 1997 ingediend omdat op dat moment de gepresenteerde financiële gegevens een onduidelijk beeld gaven.

¹ Zie het artikel van Helga Zeinstra en Herman van der Plas «Het Protocol bij het Verdrag van Amsterdam inzake financiering van de publieke omroepen», Mediaforum, 1997-9, p.124-127.)

Kan de regering, in aanvulling op de brieven van de staatssecretaris van 24 en 25 juni 1997, inmiddels een duidelijker beeld geven van de actuele financiële situatie bij de publieke omroep?

Het kwam de leden van de **CDA**-fractie tegenover de omroepen onzorgvuldig voor hen op zodanig onredelijk korte termijn te verplichten te voldoen aan deze wet en aan hetgeen daaruit voortvloeit zoals de gevolgen van de motie-Stellingwerf, waarbij speelt dat de seizoens programmering toch niet zomaar onderbroken kan worden nog los van de vraag wat een kersverse Raad van Bestuur zonder vervangende programmeringen per 1 januari a.s. met het extreem verhoogde budget moet doen.

De grondwet (art. 8) en het EVRM (art. 11) erkennen de vrijheid van vereniging. Deze kan worden ingeperkt bij wet in het belang van de openbare orde. Kon laatstbedoeld belang wel terecht in stelling worden gebracht om de omroepverenigingen tot contributieverhoging te verplichten? Dankzij de gezamenlijke veroordeling door PvdA en CDA is het omroepgeeltje verworpen. Toch verlangden de aan het woord zijnde leden een uiteenzetting van de staatssecretaris over de verhouding van bovengenoemde artikelen tot de contributiedwang en tot andere wel overeind gebleven bepalingen van dit wetsvoorstel die de vrijheid van vereniging beperken.

Ook de leden van de fracties van **GPV**, **SGP** en **RPF** gingen in op de motie-Stellingwerf. Zij merkten op dat de Tweede Kamer in deze motie aan de regering heeft gevraagd het daarheen te leiden dat mensen op eenvoudige wijze kunnen kiezen of zij lid van een omroepvereniging of abonnee op het programmablad van die omroep of beide willen worden (stuk nr. 47). Hoe zal de regering deze motie concreet uitvoeren?

De leden van de **VVD**-fractie constateerden met instemming dat de koppeling tussen het lidmaatschap van een omroepvereniging en het programmablad verdwijnt. De leden van de VVD-fractie constateren dat diverse omroepen zich op de tijdschriftenmarkt begeven, maar dat de tijdschriftenuitgevers nog steeds niet kunnen beschikken over de volledige programmegegevens van de NOS. Over dit onderwerp heeft de Eerste Kamer op 1 juli 1997 met de staatssecretaris van gedachten gewisseld en heeft mede naar aanleiding van deze gedachtewisseling op 11 augustus 1997 een afschrift van een brief van De Telegraaf aan de staatssecretaris ontvangen. De leden zouden een inhoudelijke reactie van de regering op deze brief op prijs stellen.

Tenslotte stelden de leden van de fracties van **GPV**, **SGP** en **RPF** nog de volgende financiële onderwerpen aan de orde. Graag wilden zij van de staatssecretaris actuele informatie over de financiële situatie van de omroepen, tegen de achtergrond van het achterwege blijven van de wettelijke verhoging van de contributies.

In het wetsvoorstel is de vorming en de vaststelling van plannen geregeld. Daarover wensten de aan het woord zijnde leden twee vragen te stellen. In de eerste plaats vroegen zij of de periode tussen 1 augustus (de datum die geldt voor de indiening van meerjarenplannen door de netbesturen en de raad van bestuur van de Stichting, BB art. 98 a, b en c) en 1 oktober (de datum die geldt voor de indiening van een gezamenlijk meerjarenplan door de Stichting, CC art. 99 lid 1) niet erg krap is, o.a. omdat in die periode ook de instemming van de raad van toezicht verkregen moet worden? De tweede vraag sloot daarbij aan. Is het billijk om – in het geval de Stichting niet op tijd haar meerjarenplan indient –

een korting toe te passen op de budgetten van de programmaverzorgende instellingen?

Artikel 54

De leden van de fractie van de **VVD** merkten op dat artikel 54 voorschrijft dat de totale zendtijd voor televisie voor ten minste 25% onafhankelijke producties bevat met een minimum van 10% voor elke omroep.

Vallen co-producties van omroepen met buitenlandse producenten ook onder deze 25%, ook als de bijdrage van de omroep alleen bestaat uit het beschikbaar stellen van de financiën voor een productie?

Is het waar, zoals gesteld wordt in Het Parool van 8 september 1997, dat als reactie op het aannemen van het 25% amendement in de Tweede Kamer, «allerlei succesvolle omroepmedewerkers eigen productiebedrijfjes beginnen, om voornamelijk het programma te maken dat zij in vaste dienst ook al maakten?» Vallen deze producties onder de 25% norm?

Is het omroepen toegestaan als aandeelhouder toe te treden tot productiemaatschappijen en zo ja, onder welke voorwaarden? Kan de regering aangeven wat de invoering van commerciële televisie in Nederland voor de onafhankelijke producenten sinds 1990 heeft betekend?

In artikel, lid 2, zo stelden ook de leden behorende tot de **PvdA**-fractie vast, wordt een verplichting in het leven geroepen voor de landelijke omroep om ten minste 25% van de programma's «buitenshuis» te doen produceren. Deze leden vroegen zich af of dit percentage gebaseerd was op gedegen onderzoek naar met name de markt voor oorspronkelijke tv-producties. Zo dit niet het geval is, vroegen zij zich af of een dergelijk onderzoek niet alsnog uitgevoerd zou moeten worden.

Bij deze leden leefden voorts de volgende vragen:

- Is dit percentage in de bestaande marktverhoudingen redelijkerwijs haalbaar?
- Is rekening gehouden met de verplichting van art. 54a, waarbij minstens veertig procent moet bestaan uit «oorspronkelijk Nederlandse...programmaonderdelen», zodat die 25% naar alle waarschijnlijk voor een zeer groot deel in Nederland zal moeten worden geproduceerd?
- Is er daardoor kans op mono- of oligopolievorming op die Nederlandse markt?
- Acht de minister een dergelijke omvangrijke bestedingsverplichting in het algemeen in overeenstemming met een goede werking van de vrije markt?
- Hoe is deze verplichting te rijmen met de eis van art. 1 sub c van de Mediawet, waaruit juist zou kunnen worden afgeleid dat het zelf produceren van programma's de eigen identiteit het best bevordert.

De leden van de fractie van het **CDA** stelden kortweg dat artikel 54, lid 3 ten aanzien van de uitvoering reeds nu zoveel vragen oproept, dat een nadere uiteenzetting door de staatssecretaris noodzakelijk is.

Concessie

De leden van de **CDA**-fractie ontwaarden tal van strijdigheden met de concessie, zoals aan de omroepverenigingen tot 2000 verleend, zoals met betrekking tot:

- de programmabeleidsvrijheid, nu de Raad van Bestuur bij de vaststelling van het meerjarenplan kan afwijken van de net-meerjarenplannen;

- de vaste netindeling, nu de Raad van Bestuur jaarlijks tot liefst 260 uur per omroepinstelling kan afwijken van de vaste zendtijdindeling;
- gelijke bekostiging, nu de NPS 7% meer krijgt;
- de vrijheid van programmatische invulling door de gedwongen winkelnering van 25% bij «Europese onafhankelijke producenten», welk begrip nadere definiëring behoeft.

Deze leden nodigen de staatssecretaris uit een grondige uiteenzetting te geven van de juridische haalbaarheid van de voorgestelde wetsartikelen die in strijd zijn met de vigerende concessie, waarbij tevens gereageerd wordt op de argumentatie van de NOS, als neergelegd in haar brief van 18 september jl. aan de leden van de vaste commissie voor Cultuur van deze Kamer (waarvan afschrift aangehecht) (bijlage).

De leden van de fractie van de **PvdA**-fractie vroegen of de regering het standpunt van het bestuur van de NOS deelt, zoals neergelegd in een brief aan de Eerste Kamer d.d. 18-09-97, dat artikel 41 in strijd is met de vigerende concessies?

Voorts was het deze leden niet ontgaan dat de Programmastichting (NPS) een toeslag krijgt van 7% op de programmagelden, en dat dit in het oorspronkelijke wetsvoorstel samenhang met de beoogde verhoging van de minimum-contributie voor leden van omroeporganisaties. Hoewel deze toeslag thans een anomalie lijkt vragen deze leden de regering of deze toeslag, gezien het feit dat de NPS niet over een eigen vermogen beschikt en gezien de opdracht ten algemenen nutte die de NPS specifiek heeft, niet ook in de toekomst gehandhaafd zou kunnen blijven.

De leden van de fracties van **GPV**, **SGP** en **RPD** sloten daar met de volgende vragen bij aan.

Graag wilden zij een toelichting van de staatssecretaris op de relatie van het voorliggende wetsvoorstel tot de concessies die aan de omroeporganisaties zijn verleend. Verdraagt het wetsvoorstel zich met de geldende concessievoorwaarden? Zij dachten daarbij met name aan:

- de bevoegdheid van de Raad van Bestuur van de NOS om inbreuk te maken op de vaste netindeling (P art. 41b lid 2),
- het bedrag dat de Raad van Bestuur ter beschikking wordt gesteld voor «programmaversterking» (EE art. 101 lid 3), en
- de feitelijk ongelijke bekostiging van de concessiehouders enerzijds en de NPS anderzijds (GG art. 103 lid 2 a).

Zij zouden de staatssecretaris over die «zeven procent» van GG art. 103 2 a nog een andere vraag willen stellen. In de nota van wijziging (stuk nr. 6) is deze toewijzing van extra middelen exclusief gemotiveerd vanuit de in het wetsvoorstel opgenomen verhoging van de lidmaatschapsgelden van de omroepverenigingen. Is er volgens de staatssecretaris nog een grond voor de extra «zeven procent» nu er geen sprake is van zo'n verhoging van de contributies? Zo nee, is er dan geen reden om te bevorderen dat deze bepaling alsnog uit het wetsvoorstel wordt verwijderd?

Tenslotte merkten de leden van de **VVD**-fractie vooruitblikkend op dit punt op: in de memorie van toelichting stelt de regering dat voor de nieuwe concessieperiode na het jaar 2000 een concessiewet gereed zal dienen te zijn, waarbinnen het opereren van de publieke omroep als eenheid nog scherper gestalte zal krijgen. Kan de regering aangeven waaraan hierbij gedacht moet worden tegen de achtergrond van het nu voorliggende wetsvoorstel en de positie van de omroepverenigingen, zo vroegen zij.

Motie Verhagen

De leden van de **VVD**-fractie hadden met instemming kennis genomen van de unaniem door de Tweede Kamer aangenomen motie Verhagen c.s. (stuk nr. 54), waarin de regering wordt verzocht in overleg met de NOS haar er van te overtuigen medewerking te verlenen aan het BVN project van de Wereldomroep, waarbij de programmatische en organisatorische opzet van BVN blijft zoals oorspronkelijk beoogd was. De leden van de VVD-fractie vragen onder wiens verantwoordelijkheid de satelliet-uitzendingen nu plaats vinden?

De leden van de **CDA**-fractie voegden daar de vraag aan toe wat de staatssecretaris denkt te doen ingevolge de motie-Verhagen ook gelet op zijn brief aan de besturen van NOS en RNWO d.d. 10 juli 1997, wanneer de gewenste overeenstemming niet wordt bereikt?

Artikelsgewijs

Tenslotte stelden de leden van de **PvdA**-fractie nog enkele verdere artikelsgewijze vragen.

Art. 1

Nu sub gg. een definitie wordt gegeven van commerciële omroep, en in de intitulé van het wetsvoorstel de term «publieke omroep» wordt gebruikt, is het dan niet dienstig ook deze term te definiëren? Deze term is immers nu gebruikelijk geworden voor de omroepuitzendingen via frequenties die aan Nederland zijn toegewezen voor aardse zenders.

Art. 55

Deze leden hadden twijfels over de verenigbaarheid van dit artikel met de schrapping van art. 57b. Door die schrapping wordt immers de deur opengezet voor het uitoefenen van nevenactiviteiten door de omroepinstellingen, terwijl art. 55 zegt dat geen van de activiteiten van de omroep – behalve de STER – «dienstbaar» mag zijn aan het maken van winst door derden. Deze leden zouden prijs stellen op een nadere uiteenzetting terzake vanwege de regering.

De voorzitter van de commissie,
De Boer

De griffier voor dit verslag,
Baljé